

RAPPORT OMTRENT DE WETENSCHAPPELIJKE BETEKENIS VAN HET
HEIDEGEBIED VAN HAVELTE.Algemeen overzicht.

De woeste grond in de gemeente Havelte is in een vrijwel aaneengesloten complex gelegen op de N.helling van een lage heuvelrug, de Bisschops- of Havelterberg, tussen het dal van de Beilerstroom in het Oosten en dat van de Wapserveense A in het Westen ¹⁾. Het gebied wordt

begrensd

aan de N.zijde door de streekdorpen Wapserveen en Kallenkote, aan de W.zijde door de spoorlijn Steenwijk-Meppel, aan de Z.zijde door de plaatsjes Havelterberg en Darp, door het voormalige vliegveld en door het dorp Uffelte, en aan de Oostzijde door de Drentse Hoofdvaart en het dorp Wittelte. De totale oppervlakte bedraagt plm.1600 ha, dus ongeveer zoveel als het oefenterrein eventueel zou moeten innemen. Het gedeelte ten W. van de straatweg Havelte-Wapserveen is reeds in gebruik als zodanig. Het wordt door den eigenaar -de gemeente Steenwijk- aan het Ministerie van Oorlog verhuurd. Overigens is het gebied in handen van particulieren. Een gebied van 200 ha is in het bezit van Jhr.Storm van 's Gravesande te Ommen, doch overigens komt geen groot-grondbezit voor.

Het gebied bestaat uit heide, zandverstuivingen, bossen en vele veenplassen. Plaatselijk graaft men turf en steekt men plaggen, terwijl de lange heide gemaaid wordt voor het vervaardigen van heideboenders, een industrie, die in de jongste tijd een opleving onderzonden heeft. Ook de bijenhouderij is hier van belang. Economisch van grotere betekenis is het gebied voor het vreemdelingenverkeer, waarvan in de laatste tijd een grote toeneming is te constateren.

Zijn betekenis voor de recreatie ontleent dit gebied in de eerste plaats aan zijn rijkdom aan allerlei landschapsschoon. Men treft hier een bonte afwisseling aan van in hoog eikengeboomte gelegen oude dorpen met vele nog bijzonder gave boerderijen, van door houtwallen omgeven essen en weilanden, van heidevelden, bossen, zandverstuivingen en moerassen. In de tweede plaats moet voor de recreatie ook van betekenis geacht worden het feit, dat het gehele gebied wetenschappelijk van het grootste belang is. Dit ~~toch~~ trekt excursies, weekends en kampen, niet slechts van liefhebbers op het gebied van geologie, biologie en archaeologie naar dit terrein, maar ook van de erkende beoefenaars dezer wetenschappen. Dit laatste moet ook op zich zelf van groot belang geacht worden, aangezien de terreinen, waar de veld-biologie -welke van zo groot nut is voor de praktijk van land-, tuin- en bosbouw- nog beoefend kan worden, steeds zeldzamer worden in ons land.

Voor het biologisch en geologisch veldonderzoek hebben de meeste waarde die gebieden, die het veelzijdigst zijn in grondsoort, relief, exploitatie, historie en landschapsvormen en die als gevolg hiervan de meeste levensgemeenschappen bezitten. Wanneer die gebieden daarnaast een aantal zeldzame levensvormen of gemeenschappen bevatten, wordt de waarde ervan uiteraard natuurlijk verhoogd, maar het is niet zo, dat deze uitsluitend bepalend zijn. De betekenis van het Havelter gebied uit deze oogpunten moge uit het volgende blijken.

1) Voor de hier en hieronder gebruikte geografische aanduidingen wordt verwezen naar de topografische kaarten, schaal 1:25000 of 1:50000.

Geologie.

Toen in de voorlaatste ijstijd de gletschers, die zich ook over het Noorden van ons land hadden uitgebreid, weer terugtrokken lieten zij op de oudere zand- en grindlagen een dik pakket keileem achter. Door het vele van de gletschers afstromende water werd dit weliswaar over grote gebieden weer weggeslagen, doch enkele hoge gedeelten bleven intact, zoals de Bisschopsberg. Vaak werd de ondergrond door het ijs opgestuwd. Hiervan is iets te zien in profielen van de keileemgroeve aan de straatweg Havelte-Wapserveen, in het bedreigde gebied. De bovengenoemde smeltwaterstromen zorgden tevens voor de afzetting van dikke lagen zanden in de brede dalen tussen de keileemkoppen. Het zijn deze zanden, die zich vanaf de voet van de "Berg" uitstrekken tot de in deze oude dalen lopende, thans echter nog maar smalle, riviertjes.

In groeven in deze zanden zijn in het Uffelterzand voor het eerst in Drente zg. kryoturbate verschijnselen aangetroffen: wonderlijke plooiingen in gelaagde afzettingen, welke men beschouwt als ontstaan bij herhaalde opdooi van een tot op grote diepte hard bevroren bodem, getuigen dus van een glaciaal klimaat, vermoedelijk in de laatste ijstijd.

In een meer recente tijd, doch nog in een koud en guur klimaat, toen de waterspiegel veel lager was geworden, ontstonden in deze zanden grote verstuiwingen. En hoewel de tegenwoordige zandverstuiwingen in hun huidige vorm veel jonger zijn, moeten wij aannemen, dat Kamper-, Wester-, Holtinger-, Uffelter- en Oosterzand reeds in deze tijd zijn ontstaan. Nadien kwamen deze gebieden tot rust, totdat omstreeks Chr. nieuwe verstuiwingen ontstonden. Soms herhaalde het proces zich nog eens en zo komt het dat men plaatselijk twee of drie stuifzandlagen boven elkaar kan onderscheiden, gescheiden door fossiele bos- en heideprofielen. Dit, nog slechts op enkele plaatsen geconstateerde verschijnsel dat hier vooral in het Uffelterzand duidelijk is, is van het grootste belang uit archaeologisch, bodemkundig en kwartaargeologisch oogpunt.

Bovengenoemde verschijnselen, waarbij nogtal van andere komen, zoals keienvloeren en rolstenenlagen vormen een rijk gebied voor geologisch veldonderzoek. Prof. KUENEN te Groningen leidde een excursie met zijn studenten naar dit gebied en liet hier enkele onderzoekingen verrichten. Ook geologen van de Leidse Universiteit werkten hier. Fraaie zwerfstenen zijn hier verzameld.

Archaeologie.

Parallel met de geologische ontwikkeling na de ijstijd loopt die van de mens. In het Holtinger en Westerzand vond VOERMAN vuurstenen werktuigen, hier achtergelaten door jong-palaeolithische rendierjagers. Zijn vondsten bleken in de wetenschap van groot belang, daar zij twee culturen met elkaar verbonden, waarvan tot nu toe alleen de verwantschap en een groot verschil in ouderdom bekend waren. Talloos zijn de vondsten van werktuigen van vuursteen uit jongere perioden. Twee hunebedden, w.o. een van de grootste in ons land liggen in dit gebied. De plaats van een nederzetting van het hunebeddenvolk wordt vermoed. Dit is van betekenis, daar het aardewerk uit deze hunebedden een zo aparte stijl vertoonde, dat Prof. VAN GIFFEN meent te kunnen spreken van de Havelter stijl. Gedeeltelijk onder het stuifzand verborgen ligt ter hoogte van de voormalige schietbaan een nederzetting en oud akkerland uit de urnenveldentijd. Tal van grafheuvels uit verschillende perioden zijn reeds o.l.v. Prof. VAN GIFFEN opgegraven.

Uit deze gegevens moge blijken, dat ook archaeologisch het gebied bij Havelte van het grootste belang is. Weliswaar is de kwetsbaarheid van het gebied uit dit oogpunt niet zeer groot - behalve van de hunebedden en tumuli - maar van groot belang is, dat het voortdurend toegankelijk blijft voor nader onderzoek.

Historie.

Alvorens op de huidige flora en fauna nader in te kunnen gaan, moet iets gezegd worden over de landschapsgeschiedenis. Nadat sinds de toendratijd achtereenvolgens berk en den het landschapsbeeld hadden beheerst ontstonden er omstreeks 5000 v.Chr. eikenbossen op de hoge en elzenbossen op de lager gelegen gronden. Aanvankelijk waren het slechts jagers en vissers die deze streken bevolkten, doch rond 2000 v.Chr. voerden de hunebeddenbouwers hier de eerste landbouw in, of liever roofbouw, want men kende geen bemesting en verbouwde het koren op gerooide bosgrond, die dan ook na een paar jaar uitgeput was, zodat nieuw bos gerooid moest worden. De verlaten akkergrond werd door schaapskudden, door afbranden en geregeld plaggen steken kaal gehouden en hierop vestigde zich de heide. Grote wouden bleven, vooral op de vruchtbare leemgronden, zoals de Bisschopsberg, nog lang intact.

De huidige dorpen zijn waarschijnlijk alle ontstaan in de middeleeuwen aan de rand van het overgebleven bos. Door kappen en rooien van de vruchtbaarste gedeelten ontstonden de essen. Op de laaggelegen gronden legde men weilanden aan. Die nederzettingen, die over veel weiland de beschikking hadden ontwikkelden zich het voorspoedigst, zoals Havelte en Uffelte. Klein bleven daarentegen de gehuchten Schier, Darp, Busselte en Holtinge. Op de resten van het natuurlijke bos komen wij aanstonds terug. Hier moet alleen nog vermeld worden, dat ergens in het oude eikenwoud op de Bisschopsberg oudtijds de Bisschoppen van Utrecht als Heer van Drente gehuldigd werden en dat hier vele malen Ridderschap en Eigenerfden van de Landschap Drente bijeenkwamen om de belangen van het gewest te bespreken. Over de juiste plaats heeft men slechts vermoedens.

Flora en fauna.

Thans zal een korte bespreking worden gehouden van de plantengroei en dierenwereld in de verschillende landschapstypen.

1. de oude bosresten.

Langs de rand van de Uffelter, Holtinger, Schier- en Kamperes bevinden zich lange hakhoutbossen, z.g. strubben, welke deels resten voorstellen van het natuurlijke eikenbos, dat oudtijds de gehele heuvelrug bedekte. Sinds meer dan een eeuw worden ze elke 10 jaar gekapt. Kenmerkend zijn de oude stronken en de grillige vorm der percelen: steeds in een hoog rond de akkers. Botanisch zijn zij buitengewoon rijk. Verschillende gezelschappen kan men hier aantreffen. Het voorkomen ervan is afhankelijk van de stand van het grondwater en de diepte van de leemlaag. Aanwezig zijn:

Querceto-Betuletum ^{typicum} (zomereiken-berkenbos) met hulst, adelaarsvaren, eikvaren, dalkruid, esp, hengel, blauwe en rode bosbes, enz. Dit is het normale natuurlijke bostype op hooggelegen zandgronden. Hoewel het over het gehele oosten van ons land verspreid is, is het toch reeds zeldzaam. Goede voorbeelden vinden wij langs de Uffelter en Holtingeres.

Querceto-Betuletum molinietosum (vochtig zomereiken-berkenbos). Dit is een vochtige vorm van het vorige gezelschap, die voorkomt op laaggelegen zandgronden, die onder de invloed staan van het grondwater. Pijpestrootje en rode bosbes zijn zeer kenmerkend. Dit gezelschap is vooral langs de Noordrand van de Schieres fraai.

Querceto-Betuletum violetosum (viooltjesrijk e.-b.bos) Hierin komen tal van veeleisende kruiden voor, zoals lelietje van dalen, bosane-moon, salomonszegel, Rivins viooltje, ruige veldbies, fraai herts-hooi, knollathyrus naast de bij het eerste gezelschap genoemde planten. Het bestaan er van wordt mogelijk gemaakt door een vruchtbare leemlaag op ongeveer 1 meter diepte in de ondergrond. Deze bodemomstandigheden vinden wij in ons land vrijwel alleen in Drente doch de hierop groeiende bossen zijn meestal ontgonnen, zodat deze vegetatie lang niet algemeen is. In dit gebied komt het voor

in min of meer smalle stroken langs de esrand van Uffelte, Holtinge, Schier, en Busselte. Eik, lijsterbes, vuilboom en een enkele hazelaar domineren in de struiklaag.

Van het Querceto-sessiliflorae-Betuletum typicum en molinietosum komen enkele fragmenten in de strubben van Uffelte en langs de Kamperes voor. Men kan ze beschouwen als verarmde resp. vochtige vormen van het vorige gezelschap. Hoewel weinig spectaculair zijn ze wetenschappelijk natuurlijk van belang.

Querceto-Carpinetum typicum. Dit gezelschap, het muurrijk eikenhaagbeukenbos, komt voor waar de leemgrond zeer ondiep ligt. Het is gekenmerkt door een buitengewoon weelderige struiklaag. Naast eik, berk en lijsterbes groeien hier wilde kers, hazelaar, wilde appel, een- en tweestijlige meidoorn, kardinaalsmuts, sleedoorn, es en hondsroos. De ondergroei is ook anders: dagkokoeksbloem, dolle kervel, drienerfmuur, grootbloemuur, gierstgras en bosklaverzuring zijn hier het belangrijkste. Dit gezelschap is zeer zeldzaam in ons land. In het bewuste gebied treffen wij het alleen aan langs de es van Schier. Boswallen in Holtinge bewijzen dat het oudtijds daar ook voorkwam.

Ook zonder dat nog eens met nadruk gewezen wordt op het grote aantal zeldzame planten dat in deze strubben voorkomt, is het duidelijk dat deze bossen uit botanisch oogpunt uiterst interessant zijn, doch tevens bijzonder kwetsbaar. Ze zijn echter ook in ander opzicht van belang. In het landschap vormen zij een prachtige omlijsting van de es. Ook voor de vogelstand zijn ze van belang: speciaal de weelderigste gedeelten vormen het domein van nachtegaal, tuinfluiter, braamsluiper, grasmus, spotvogel, fitis, tjiftjaf en tal van andere kleine zangertjes. Hier leeft ook de hazelworm, een interessante vertegenwoordiger der reptielen. (Holtinge). Ook de mieren, bodemslakken en andere lagere organismen in deze bossen bieden veel merkwaardigs. Voor de bodemkundigen zijn de bodemprofielen in deze bossen van belang.

Voor de studie van de door al deze organismen gevormde levensgemeenschappen is het noodzakelijk, dat deze terreinen zo ongestoord mogelijk behouden blijven !

2. De zandverstuivingen.

Een vijftal zandverstuivingen bevindt zich in dit gebied, n.l. het Kamperzand, het Holtingerzand, het Uffelterzand, het Westerzand en het Oosterzand. De eerste twee zijn grotendeels onbebost, de derde grotendeels, de laatste twee zijn voor een klein deel nog open, voor het grootste gedeelte echter bedekt met een plm. 40 jaar oud dennenbos. Plaatselijk is het stuifzand nog volop in beweging. Zo bedreigt het Kamperzand nog steeds de Schieres. Helm, zandzegge en buntgras voelen zich in deze stuivende gebieden het beste thuis. Waar het zand tot rust gekomen is vestigen zich allerlei korstmossen, welke in een later stadium afgewisseld worden door struikheide en kraaiheide, waartussen zich opslag van struiken vestigt.

Interessant is de vergelijking van deze binnenduinen met de zeeduinen. Zo is ook hier een verschil in vegetatie tussen noord- en zuidhelling te bespeuren: in het Holtingerzand, daar waar de strubben overgaan in het zand en het bos zich thans weer uitbreidt over de tot rust gekomen stuifheuveld, vestigen eikvaren en blauwe bosbes zich uitsluitend in de heide op de Noordhellingen. Dit verschijnsel werd nog nergens elders in het binnenland geconstateerd en is mede van groot belang voor de studie van de successie in de duingebieden en dus ook van de natuurlijke vastlegging van het stuifzand, uiteindelijk dus voor het behoud van onze belangrijkste zeevering !

Ook hier gaat het erom dat de natuurlijke opeenvolging van plantengemeenschappen niet gestoord wordt. Het is een bekend feit dat

dat juist stuifzandgebieden veel te leiden hebben van militaire oefeningen.

Op vele plaatsen bedekt het stuifzand vroegere veentjes. Er is daar een niet zeer dikke maar zeer compacte turflaag ontstaan, die door de boeren voor eigen gebruik ontgonnen wordt. In de steile wanden van de turfkuilen vinden oeverzwaluwen een broedplaats. Van de vogelbevolking moet verdere genoemd worden de boomleeuwerik, taspuiten en de scholekster (Westerzand).

Rijk terrein vormen deze gebieden voor de insectenliefhebbers. Het moderne ethologische onderzoek eist gebieden, waar de gedragingen van de insecten ongestoord kunnen worden vervolgd.

Aan de rand van de Schieres is een strubbengebied overstoven door stuifzand. De eiken hebben zich desondanks nog weten te handhaven doch vertonen een zeer merkwaardige groeivorm.

Zoals gezegd zijn grote gedeelten van het Ooster en Westersand bebost, hoofdzakelijk met de grove den. Door de grote rust, die hier heerst zijn een aantal vogels tot broeden gekomen, die gedeeltelijk in onze streken vrijwel uitgestorven waren, zoals de zwarte specht, de buizerd, de havik, nachtzwaluw, fluiters, boomvalk, goudvink. Reeën vinden in deze bossen een veilig toevluchtsoord, Vossen hebben zich hier uitgebreid. Botanisch bieden deze bossen niet veel. Merkwaardig is het voorkomen van het korstmos *Cetraria islandica* veel in het Oostersand. Landschappelijk zijn deze bossen met hun kronkelende wegen en berkensingels echter bijzonder fraai en om deze reden zijn deze beboste stuifzanden de aangewezen gebieden voor dagjesmensen en andere toeristen. Dit geldt dan speciaal voor de gebieden die uit ornithologisch oogpunt minder rust behoeven, zoals de bebossingen van het Uffelterzand en het gebied bij de Darperschool

3. De heidevelden.

Tot voor 25 jaar nog het alles dominerende landschapstype zijn de heidevelden door ontginningen en bebossingen thans tot kleine resten teruggedrongen. Na het heidereservaat bij Kralo-Dwingelo is de heide bij Havelte nog een van de meest uitgestrekte.

Zijn grote belang voor de wetenschap dankt zij in hoofdzaak aan het feit dat zij deels gelegen is op de keileem van de Bisschopsberg. Hier heeft zich een bijzonder rijke subassociatie ontwikkeld van het struikheidegezelschap n.l. het *Calluneto-Genistetum orchidetosum*, de orchideerijke heide, met naast struikheide, dopheide, stekelbrem en kruipbrem, gevlekte orchis, welriekende nachtorchis, Arnica, fraai hertshooi, vleugeltjesbloem, kleine bevernel, grote en cypreswolfsklauw en vele andere soorten.

Op enkele gedeelten van deze heide, welke in hoofdzaak ligt tussen Schier en Holtinge, op de heuvelrug, kan men hier zelfs de bosplanten dalkruid, bosbes, bosanemoon, ja zelfs de knollathyrus vinden, als duidelijke aanwijzing, dat hier nog niet lang geleden bos was. Voor de studie van het ontstaan van de heide uit bos zijn deze terreinen vanzelfsprekend zeer belangrijk.

Plaatselijk slaan in deze heide allerlei struiken op, vooral lijsterbes en vuilboom, terwijl de heide verdrongen wordt door de grassen sneele en pijpestrootje. Op den duur herstelt zich hier het natuurlijke eikenbos.

Ook de gewone struikheivegetatie is in dit gebied fraai ontwikkeld. Op verschillende plaatsen komt in dit gezelschap (*Calluneto-Genistetum typicum*) de zeldzame cypreswolfsklauw voor. Verder mogen hier genoemd worden klein warkruid en rozenkransje.

Langs veel betreden paden, o.a. bij de hunebedden treft men fragmenten van de borstelgrasrijke struikheide aan.

Het meest algemeen is in dit gebied de vochtige struikheide, gekenmerkt door de vele *Molinia*.

Op de meest vochtige terreinen, waar geregeld plaggen werden of worden gestoken, zoals langs de veenplas de Kolonie bij Holtinge en in het Wittelerveld, is het dopheigezelschap fraai ontwikkeld. (*Eri-cetum typicum*) Ook de orchideeenrijke, korstmosrijke en veenmosrijke subassociaties komen voor. Zonnedauw, blauwe zegge, veenpluis, trek-rus, gentiaan en veenbies kenmerken al deze gezelschappen. Op pas afgeplagde terreinen vindt men ook hier de fijne snavelbiesjes en moeraswolfsklauw (*Rhynchosporetum*). Achter het Brandeveen komt in al deze gezelschappen beenbreek voor.

Deze beknopte opsomming moge een botanische veelzijdigheid van het gebied duidelijk gemaakt hebben. Onlangs nog werden de genoemde vegetaties bezocht door een internationaal gezelschap botanici (de association internationale de phytosociologie) !

Het spreekt wel vanzelf dat de uitgestrekte heidevelden nog in vele andere opzichten van belang zijn. Vooral in de vochtige gedeelten is er een rijke vogelstand. Wulp en bruine kiekendief z geregelde verschijningen. Weidevogels zoals kievit, grutto, tureluur en scholekster en kemphaan broeden hier in de drassige heide, speciaal in het gebied ten W. van het fietspad Holtinge-Wapserveen. In de wat meer met jonge opslag begroeide, hoger gelegen heide, is de korhaan nog algemeen. Dat deze vogelstand bij een voortbestaan van de rust, die er thans heerst ten zeerste gebaat is spreekt wel vanzelf.

4. De veenplassen.

Ons rest nog als laatste belangrijke landschapselement de plassen en veentjes. Her en der verspreid in de heide liggen een groot aantal kommen, die allerlei stadia van vervening en weer dichtgroeien vertonen. Vrijwel alle zijn ze gebracht onder de provinciale plassenverordening, hetgeen inhoudt, dat geen zandstortingen enz. binnen twee honderd meter van de rand der plas mogen plaats vinden. Van Oost naar West onderscheidt men Witteveen, Schierplassen, Doeze, Kolonie, Stippert, Armgaten, Uffelterveen, Olde Vene, Booijs veentje, Platte, Brandeveen. Verder liggen er nog een aantal rond het Oosterzand in het Wittelerveld. Van al deze veentjes een afzonderlijke beschrijving te geven zou ondoenlijk zijn. Ik volsta derhalve met een kleine bloemlezing:

In de Stippert is telkenjare een meeuwenkolonie gevestigd, terwijl hier geregeld geoorde fuut en dodaars broeden. In de omgeving nestelen talingen en wilde eenden. Vanwege het grote aantal adders is het ven berucht.

In de Armgaten broeden zwarte sterns. Vroeger heeft hier de steltkluut gebroed. Kemphaantjes hebben hier een baltsplaats.

Het Brandeveen, gelegen midden in de bebossingen van het Oosterzand is reeds in eigendom bij de Ver. tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland. Het is bekend als waterwildreservaat. Hier broedt de gewone fuut, een merkwaardig verschijnsel in een heideplas. Ook de geoorde fuut heeft hier gebroed. Elk jaar hoort men de dodaarsjes. In voor- en najaar bevolken grote troepen van allerlei soorten eenden de plas. Aan de rand van het ven is het veenmosgezelschap goed ontwikkeld. Koningsvaren groeit eveneens hier.

Van de grote veenplas, de Kolonie, tussen het Holtinger en Westersand is een belangrijk gedeelte eveneens in handen van bovengenoemde vereniging. Behalve als vogelreservaat is het gebied ook botanisch van belang. Een opvallend verlandingsstadium vormt in dit gebied het gezelschap van draadzegge met o.a. veel klein blaasjeskruid.

Botanisch zeer belangrijk zijn de meest oostelijk gelegen veentjes. Vrijwel alle in ons land voorkomende Sphagnumsoorten treft men hier aan (*Sphagnum palustre*, *papillosum*, *medium*, *teres*, *squarrosum*, *subsecundum*, *rufescens*, *inundatum*, *auriculatum*, *fimbriatum*, *acutifolium*, *rubellum*, *recurvum*, *molluscum*, *molle*, *compactum*). Lavendelheide, veenbes en beenbreek en eenarig wollegras zijn hier de belangrijkste hogere planten. Samen vormen zij het Sphagnetum, de vormer van het natuurlijke hoogveen. Een veentje vertoont verlandingsstadia met egelskop, snavelzegge, waterdrieblad en wateraardbei.

Samenvatting.

Het bovenstaande overziende komt men tot de conclusie dat het heidegebied bij Havelte zowel in landschappelijk als biologisch en geologisch opzicht van een zo grote veelzijdigheid is, dat het, waar het tevens met de typisch oude Drentse dorpen Havelte en Uffelte één geheel vormt, tot de belangrijkste gebieden in ons land gerekend moet worden. Het mag dan waar zijn, dat de stuifzandgebieden van Diever grootser, de heidevelden van Dwingelo uitgestrekter en de strubben van Zijen indrukwekkender zijn, in de essentiële eigenschappen zijn de Havelter stuifzanden, heiden en strubben volkomen gelijkwaardig. Een zo grote afwisseling van allerlei landschappen in een beperkt gebied vindt men echter nergens !

In deze veelzijdigheid op zich zelf reeds van het allergrootste belang voor het veldbiologisch onderzoek in ons land, het belang van het gebied voor de wetenschap wordt nog vergroot doordat hier een aantal zeldzame levensvormen en gemeenschappen voorkomen.

Waar landschapsschoon en biologische rijkdom hier volkomen samengaan is het gebied uiteraard voor de recreatie eveneens van het grootste belang. De aanwezigheid van een zich steeds uitbreidende handels- en industrieplaats (Meppel) op slechts 10 km afstand zij hier even genoemd.

Al deze overwegingen leidden er in het verleden reeds toe, dat "Natuurmonumenten" en de Staat zich in het bezit van enkele gebieden stelden, dat de belangrijkste vennen onder Provinciale Plassenverordening werden gebracht en dat het gehele gebied op de voorlopige lijst van het Nationale Plan geplaatst werd.

Tenslotte brachten zij onlangs den Minister van O.K.en W. ertoe aan zijn ambtgenoot van Financien machtiging tot de aankoop van een groot reservaat in dit gebied te vragen.

Tenslotte zij in verband met de op handen zijnde aanwijzing van een gebied in Z.W.Drente tot militair oefenterrein nog het volgende opgemerkt. Nu men tot een vergelijking met andere gebieden speciaal met de omgeving van Diever, gedwongen wordt, schijnt het na het bovenstaande overbodig en in elk geval niet moeilijk de punten aan te wijzen op grond waarvan het aanwijzen van het Havelter gebied uit den boze geacht moet worden. Het ontbreken van de geologische veelzijdigheid, van de botanisch zo rijke eikenstrubben, van de plassen met hun bijbehorende flora en fauna, van de heide op leemgrond in het gebied rond Diever worde hier slechts genoemd. Ongetwijfeld bezit dit gebied ook veel waardevols; het Dieverderzand mag zelfs ongevenaard genoemd worden, doch van betekenis is het slechts als recreatiegebied. Wanneer een voldoende brede strook rond het dorp vrij gelaten zou worden -hetgeen zeer wel mogelijk is- zou de betekenis van Diever als vreemdelingencentrum minder aangetaast worden dan die van Havelte, wanneer men in deze laatste plaats die tengevolge van de aanleg van een vliegveld reeds veel verloren heeft, ook nog het resterende natuurschoon zou afsluiten !

Havelte, Augustus 1947.

H.Tj.Waterbolck.

bron His.Ver. Havelte e.o.